

Evidencijski broj / Article ID: [21026849](#)

Vrsta novine / Frequency: [Dnevna](#)

Zemlja porijekla / Country of origin: [Hrvatska](#)

Rubrika / Section:

SENZACIONALNA
OTKRIĆA U
NEKROPOLI

**U Saloni
se umiralo
s 30-40
godina**

Str. 20

SENZACIONALNA OTKRIĆA U SALONI

NINO ŠVONJA,
SARA POPOVIĆ,
ANA MARINOVIĆ
I LEA ČATAJ

'Pronašli smo i luksuzni mramorni portret Priske'

➔ Na jednoj mramornoj steli nalazi se portret pokojnice, luksuznije izrade. Epitaf na njoj spominje Valeriju Prisku koja nam je zanimljiva jer se tako zvala i Dioklecijanova supruga, ali Aurelija Priska - kaže Nino Švonja, zamjenik voditelja istraživanja

Izvršno očuvani kameni sarkofag

Kao znatizeljan putnik uvijek s poštovanjem prođem pored Metrodorovog vrta, dijela nekadašnje nekropole antičke Salone, zagledajući se u kamene ulomke i sarkofage, posebno u onaj s likom Meduze iz grčke mitologije - čudovišne žene koja je ljude pretvarala u kamen.

MIA SESARTIĆ
BOŽIDAR VUKIČEVIĆ/CROPIX

Upravo su takve ulomke i sarkofage još prije ravno dvjesto godina otkrivali i tadašnjoj javnosti prezentirali splitski arheolozi poput liječnika Karla Lanze, prvog počasnog ravnatelja Arheološkog muzeja u Splitu ili kasnije njegovog nasljednika Francesca Carrare.

Metrodorov vrt

Prvi sarkofazi otkriveni su još daleke 1824. godine, a 1848. Carrara ih je ogradio suhozidom, te su bile svojevrсни lapidarij, koji je, kako sam Carrara navodi, upravo služio "za radoznalost putnika". Početkom 20. stoljeća arheo-

log i povjesničar don Frane Bulić proširio je iskop prema istoku i očistio parcele do antičkog sloja, kojeg je dijelom i istražio, dok su se manja sondažna istraživanja odvijala 1970. godine, saznajemo tako o povijesti istraživanja terena koji je dio zapadne salonitanske nekropole, poznate i pod nazivom Hortus Metrodori ili Metrodorov vrt, a koja se proteže zapadno od lokaliteta Amfiteatra.

U blizini nekropole je i zgrada Ine u Svetome Kaji, a nalaze se uz prometnicu koja je u antičko doba bila važna cesta koja je povezivala Salonu i Trogir, današnji Trogir. Zadnje tri godine na tom se predjelu provode opsežna istraživanja na kojima surađuju Hrvatski restauratorski zavod (HRZ) i Arheološki muzej u Splitu, a suradnji se pridružila i Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti (HAZU). Tijekom tri kampanje arheoloških istraživanja koje provode od 2022. godine, ustanovljeno je da niti jedna od navedenih istraživanja nisu obavljena do arheološki sterilnog sloja.

Arheološki radovi na lokalitetu

Istraženo je više od 70 grobova i prikupljena je velika količina pokretnih nalaza, a budući da su kamene nalazi bili u jako lošem stanju, uz dozvolu Konzervatorskog odjela u Splitu, premješteni su s nalazišta te će na njima biti provedeni konzervatorsko-restauratorski radovi.

Trenutno izmještanje sarkofaga je, kako saznajemo, važno kako bi se na tom prostoru mogla obaviti arheološka istraživanja do arheološki sterilnog sloja te kako bi se izvela drenaža, da više ne plavi, jer se nakon svega lokacija planira i prezentirati.

Više od sto godina ovo je bio otvoren prostor, lijepo su se vidjeli spomenici, pa je čitava lokacija mogla služiti kao lapidarij. Međutim, s obzirom da je nalazište na nižoj visini od ceste uz koju se prostire, bilo je izloženo štetnom utjecaju atmosferičkih i vode

koja se ovdje zadržavala te dijelom zatrpano naplavin-skim slojevima zemlje.

Propadanje kamena

Ovakvi su uvjeti rezultirali ubrzanim propadanjem kamenih spomenika, najčešće radenih od lokalnog kamena modraca. Arheološki muzej u Splitu već je dugo bio svjestan ovog problema. Opsežan projekt arheoloških istraživanja, konzervatorsko-restauratorskih radova i izrade projekta prezentacije iziskuje velik broj stručnjaka različitih profila i pozamašna financijska sredstva. Radovi su financirani sredstvima Ministarstva kulture i medija te Arheološkog muzeja u Splitu, s kojim je HRZ ostvario odličnu suradnju - ističe arheologinja i voditeljica ovih istraživanja dr. sc. Lea Čataj iz Hrvatskog restauratorskog zavoda te dodaje kako su osim arheologa u ova arheološka istraživanja uključeni i restauratori za kamen, metal, staklo i keramiku iz Arheološkog muzeja u Splitu i antropolozi iz Antropološkog

centra HAZU-a gdje se obavljaju bioantropološke analize. Nekim je grobovima određena starost AMS radiokarbonskom metodom datiranja u laboratoriju u Belfastu. Ove su godine zbog jednog vrlo zanimljivog nalaza uključili i Prirodoslovno-matematički fakultet u Zagrebu, odnosno njihov biološki odjel.

- Prostor koji je predmetom naših istraživanja površine je oko 800 četvornih metara. Nakon uklanjanja raslinja i smeća, dokumentirali smo zatečeno stanje. Kada smo uklonili naslage zemlje koje su nastale kroz stotinjak godina, došli smo do horizonta na kojem je sa svojim istraživanjima stao don Frane Bulić koji je tu istraživao 1910. i 1911. On je to sve pomno dokumentirao. Ostavio je u naslijeđe detaljan tlocrt, što inače tada nije bio čest slučaj, tako da je za svoje vrijeme zaista bio jedan izniman arheolog. Dokumentirao je velik broj kamenih spomenika od kojih su neki odneseni u Arheološki muzej u Splitu, a neke je ostavio izložene in situ - kazuje nam dr. sc. Lea Čataj.

Stakleni balzamariji

- Kao što je to bilo sa istraživanjima prilikom izgradnje splitsko-solinske zaobilaznice 1986. i 1987. godine i ovom prilikom smo evidentirali različite vrste ukapanja, od paljevinskih grobova iz 1. i dijela 2. stoljeća do onih kosturnih koji prevladavaju tijekom drugog stoljeća i sežu do 4. stoljeće. U grobovima su kao prilozima pronađeni stakleni balzamariji i keramičke svjetiljke, odnosno lucerne, koštane i brončane igle, dijelovi nošnje, nakit, kockice za igru, novac... - nabraja nam voditeljica istraživanja. Dogodine im, kaže, slijedi pr-

Lanza, Carrara i don Frane

Imamo i starih natpisa koje je već don Frane Bulić pronašao, odnosno prije njega Lanza i Carrara. Većinom je riječ o sarkofazima koji su ostavljeni in situ, odnosno kako su pronađeni i na njima su većinom epitafi. Na jednom od najljepših, osim biljnih ornamenata imamo prikaz Meduze koja je zaštitnik

od zlih sila i demoni, a s druge strane je prikazano žensko božanstvo sa krilima koje umjesto nogu ima "krakove". Pronašli smo također i nekoliko natpisa koje je tijekom vremena prekrila zemlja, ali je na jednom od njih ostao vidljiv i don Fratin inventarni broj koji se još može vidjeti, veli Nino Švonja.

va faza opsežnih konzervatorsko-restauratorskih radova.

- Od dosadašnjih nalaza izdvojila bih morsku spužvu koju smo našli uz kamenu urnu, za koju je kolegica dr. sc. **Tatjana Bakran Petricioli** sa Biološkog odjela zagebačkog PMF-a ustvrdila da se radi o spužvi koja se može pronaći u Jadranu, kao i u cijelom Mediteranu, latinskog naziva *Spongia officinalis*. Riječ je o mineraliziranom komadu, zbog čega je spužva i ostala tako dugo sačuvana, što ovaj nalaz čini posebnim. Urnu je uočio kolega arheolog, a zamjenica voditelja istraživanja, krajobrazna arheologinja, koja se, među ostalim, bavi i fotografskom dokumentacijom, dr. sc. **Sara Popović** iz "ArheoProjekta", je detektirala da se radi upravo o spužvi kao grobnom prilogu. Taj grob, odnosno urna uz koju je nađena spužva, pripadao je ženskoj osobi između 25 i 35 godina starosti i bio je dosta bogat priložima, tu su bile srebrne naušnice, dva prstena, koštana špatula, brončana igla, mala staklena posudica te metalni dijelovi odjeće - pokazuje nam potom voditeljica istraživanja neke od nalaza sa ovog nalazišta poput svjetiljke iz jednog paljevinskog groba iz 1. stoljeća, u kojem je bila pokopana mlada ženska osoba. Svjetiljka na sebi ima lik zeca, koji je bio simbol plodnosti.

Lik cara Marka Aurelija

Među tim nalazima ima dosta i novca, među njima je i novac iz 2. stoljeća s likom rimskog cara Marka Aurelija na prednjoj strani. Na poledini je lik Jupitera s malom Viktorijom, božicom pobjede, u ruci, a o tim detaljima nam priča **Ana Marinović**, kustosica Numizmatičke zbirke Arheološkog muzeja u Splitu. Zanimljivo je i što je pokazala bioantropološka obrada ostatka pokojnika, koju su napravili dr. sc. **Vlasta Vyrubal** i akademik **Mario Šlaus** s antropološkog odjela HAZU-a. Od tridesetak pokojnika čije su kosti analizirane, većina je, kada su preminuli, bila u dobi između 20 i 50 godina života, a samo su dvije osobe bile starije od 50.

Tijekom tri kampanje od 2022. godine istraženo je više od 70 grobova i prikupljena velika količina pokretnih nalaza na kojima će biti provedeni konzervatorsko-restauratorski radovi

živanja **Nino Švonja**, inače kustos Epigrafičke zbirke Arheološkog muzeja u Splitu koji obavlja analizu svih kamenih nalaza s lokaliteta. Zidana grobnica koju su "friško" pronašli, otkrila im je mnogo zanimljivosti.

- Kolegica **Vlasta Vyrubal** je po ostacima pretpostavila da se unutra nalazi najmanje pet pokojnika. Nakon što smo je ispraznili, ustanovili smo da je dno pokriveno kamenim pločama. Ispostavilo se da je riječ od pet stela, odnosno nadgrobni spomenika koji su bile okrenute naopako, znači licem prema dolje. Nekoć su to bili nadgrobni spomenici, ali recimo zbog neke situacije, bilo da je izumrla obitelj koja se skrbila o grobovima tih pokojnika koji se spominju na tim stelama, bilo iz nekih drugih razloga, one su kasnije upotrebljene kao građevinski materijal. Datiramo ih između 2. i 3. stoljeća.

Posveta majci

Na jednoj mramornoj steli nalazi se portret pokojnice, dakle luksuznije izrade. Epitaf koji se na njoj nalazi spominje **Valeriju Prisku** koja nam je zanimljiva jer se **Dioklecijanov** supruga zvala Priska, ali **Aurelija Priska**. Jedna stela je podignuta hraniteljici, Salonitanki koja je posvojila dijete i othranila ga, pa joj je dijete na kraju odlučilo podići spomenik, jednu podiže Salonitanac svojim oslobođencima, jedan podiže nadgrobni spomenik majci i jedan supruzi - objašnjava Švonja, a uz sve spomenute u istraživanjima sudjeluju i diplomirani arheolozi i studenti arheologije sa Sveučilišta u Zagrebu i Zadru. Jedna od njih je i 32-godišnja **Anna Vidas** s Brača, koja je završila studij arheologije u Zadru. - Nije mi prvi teren, jer sam već radila u Istri, Zadru, na otoku Visu, ali u Saloni sam prvi put i za mene je ovo jedno zaista lijepo iskustvo. Za svakog arheologa je san da može raditi u Saloni i da može primjeniti ono što smo radili na faksu, a posebno je predivan osjećaj kada sina terenu gdje ima jako puno i nalaza i spomenika. Ovo je zaista mjesto koje vrijedi istraživati i zato se nadam vratiti i sljedeće godine - poručila je Anna pa nastavila krampom otkopavati dok ne dođe do samih nalaza gdje treba uzeti sitniji alat u ruke i strpljivo i pedantno oko kamenja čistiti, a kako čujemo ima zaista dara, pohvaljuje je voditeljica istraživanja dr. sc. Lea Čataj.

- Istraženo je manje od polovice lokaliteta. Krajni cilj je znanstvena obrada nalaza i prezentacija nalazišta, a na koncu i izložba - zaključuju arheolozi predajući se dalje neumorno Saloni. ●